

Մի անգամ մեր ուրիշ հայրերը
նախ քան ինչ որ ինչպես
ուրիշ և փոփոխված ազգային ժողովրդի
միջև և զԵՂԱՆՈՅՔԱՅ ՏԵՂԱՆԻՔ ԻՆ

ՅԻ ՄԻ ՀԱՅՐԱԿԻՆԻ
Յ ԴԵՆԻՅԱՆԻՆԻ
ՅՄ ԻՆ ՄԱՆԻԿԻՆԻ
ՄԵ Ի ՄԻՋԱՄԻԿԻ
Ի ԿԱՊԻՏԱԿԱՆԻ

ZDRAVKO
SANČEVIĆ

POGLED U BOSNU

POSEBNO IZDANJE

Izdaje
Naklada NAPRIJED d.d.

Direktor
ZDENKO LJEVAK

Glavni urednik
MILAN MIRIĆ

Izvišni urednik
NADA BRNARDIĆ

Zdravko Sančević

POGLED U BOSNU

Zapisi veleposlanika

biti. I to je onda navelo lidere b-h Muslimana i SDA na ideju o *cjelovitoj i jedinstvenoj građanskoj RBiH*, s tim da ono *jedinstvena* znači centralistička i unitarna, a ono *građanska*, da u takvoj državi jedan čovjek predstavlja jedan glas, što neminovno dovodi do majorizacije najbrojnije nacije.

Prilikom predaje vjerodajnica Aliji Izetbegoviću 18. XII. 1992. u razgovoru s dr. Ejupom Ganićem otkrio sam da muslimanska strana već ima razradenu ideju cjelovite i jedinstvene, građanske BiH. Odmah mu rekoh da Hrvati nikad neće prihvatiti ništa što ne bi značilo njihovu punu ravnopravnost kao konstitutivne nacije, niti će prihvatiti ikakvu mogućnost majoriziranja sa strane bilo koje od njih u jednoj multinacionalnoj državi kao što je BiH. U razgovoru s predsjednikom vlade RBiH, Hrvatom Milom Akmađićem, također jasno uvidjeh da lideri b-h Hrvata, uz državnu cjelokupnost BiH, bezuvjetno zahtijevaju njezinu federalizaciju po nacionalnom principu, koliko je to moguće postići zbog velike izmiješanosti u nekim krajevima.

Hrvatska državna politika prema BiH

Proučavanjem granica Hrvatske, Bosne, Zahumlja/Hercegovine, Turske Hrvatske i «kroatocentričnog» Ilirika (zemljovid 1-15) dolazimo do povijesne državno-pravne povezanosti između prostora sadašnje RH i BiH. Proučavanje granica i geneze sadašnjih triju konstitutivnih naroda BiH omogućuje razumijevanje jezične (ikavica), zemljopisne (središnja *Zemljica Bosna*), državno-pravne (stara hrvatska i ugarsko-hrvatska suverenost nad zemljicom, banovinom, pa djelomično i nad kraljevinom Bosnom) i starosjedilačke genetsko-etničke povezanosti između b-h Hrvata i b-h Muslimana, tj. da su to dvije grane istog stabla. Također, iz svega naprijed spomenutog, nema nikakve sumnje da je katolički živalj današnje BiH i po drevnoj nacionalnoj svijesti, starosjedilačtvu, etničkoj i civilizacijskoj pripadnosti (zapadna civilizacija i katoličanstvo) po nacionalnosti hrvatsko. Prema tome, hrvatska nacionalna i državna politika u prošlosti težila je ka ponovnom ujedinjenju Hrvatske i BiH na temelju povijesnog i hrvatskog državnog prava (Starčević, Pilar, Radić) pri slabljenju i nakon nestanka Osmanlijskog Carstva 1878., te na temelju buđenja moderne hrvatske nacionalne svijesti kod b-h muslimana i katolika, što je dodavalo povijesno-pravnim argumentima i one o hrvatskoj etničkoj jedinstvenosti katolika i muslimana u BiH. I povijesni i etnički argumenti dovode do uspona hrvatske nacionalne svijesti među onima koji je nisu do tada imali i kojih je bilo najviše među b-h muslimanima. Dakle, na temelju povijesnog prava i na temelju hrvatsko-muslimanske etničke većine, te usprkos prisutnosti u BiH jake srpske manjine, došlo je

do procesa nacionalnog i političkog ujedinjavanja Hrvatske i BiH (vidi zemljovid 19). No ta politika ujedinjavanja doživljava poraz odlukom ponovnog razjedinjavanja BiH i Hrvatske odlukom AVNOJ-a u Jajcu 1943. te potpunim odjeljivanjem 1945., bez konzultiranja naroda, provedenim po diktatu dominirajućih velikosrpskih elemenata među b-h liderima NOB. Dolazi tada do prave stigmatizacije odnosno velikosrpske pogromaške propagande da su svi Hrvati zločinačke ustaše, što je onda rezultiralo ubrzanim odricanjem dijela b-h muslimana od svoje hrvatske nacionalne pripadnosti. Tada nestaje i svake koordinirane hrvatske državne politike u BiH, osim u hrvatskoj političkoj emigraciji, gdje i dalje b-h katolici i muslimani ostaju čvrsti Hrvati, svjesni da velikosrbi u međuvremenu nastavljaju raditi na svojim odavno zacrtanim planovima kroz razdoblje FNRI/SFRJ.

Ostvarenjem nezavisnosti Republike Hrvatske i potom Republike Bosne i Hercegovine iskazuje se ponovo potreba za jednom novom hrvatskom državnom politikom prema BiH. U razdoblju 1945.-1991. mnoge su se stvari promijenile. B-h Hrvati katolici i muslimani su oslabili, većina b-h Muslimana postaju relativno najbrojnija nacionalna i vjerska skupina, dok mnogi b-h Srbi, iako sada na drugom mjestu po brojnosti, i dalje zadržavaju niz ključnih civilnih i vojnih položaja u BiH i Beogradu, što velikosrbima olakšava promociju njihovih planova.

Predsjednik dr. Tuđman, nakon pobjede na izborima, odmah počinje zacrtavati novu hrvatsku državnu politiku, u skladu s promijenjenim prilikama u zadnjih pola stoljeća u BiH i u skladu s člankom 10 Ustava RH, koji doslovno kaže: «Republika Hrvatska štiti prava i interese svojih državljana koji žive ili borave u inozemstvu i promiče njihove veze s domovinom. Djelovima hrvatskog naroda u drugim državama jamči se osobita skrb i zaštita Republike Hrvatske.» Dakle, Hrvatima u BiH, bez obzira jesu li ili nisu državljani RH, jamči se skrb i zaštita. No velika većina Hrvata u BiH su uzeli i hrvatsko državljanstvo. Tu novu hrvatsku državnu politiku predsjednik dr. Tuđman izložio je i svojoj stranci HDZ u Hrvatskoj i HDZ BiH, većinskoj stranci među Hrvatima u BiH. On je često puta izlagao tu politiku u svojim govorima, javnim nastupima, medijima i knjigama (*Zna se*, objavljena 1992., 1993. i 1995.). U tim publikacijama dr. Tuđman također iznosi i osvrite na različite vanjske i unutrašnje scenarije tijekom ratnih godina 1991.-1995., jer su se okolnosti mijenjale. Naučivši iz nedavne povijesti da se hrvatska državna politika ne može voditi igrajući na samo jednu kartu, kao što su je vodili demokrat dr. Vladko Maček (igrajući samo na kartu zapadnih saveznika, a Hrvatska je završila pod Titovim prokomunističkim partizanima) ili diktator dr. Ante Pavelić (koji je pak igrao samo na kartu iskorištavanja sukoba između talijanskih fašista i njemačkih nacista).

Dr. Tuđman je prema suvremenoj tehnici projektiranja budućnosti imao nekoliko scenarija koji bi se mogli, uslijed unutrašnjih i vanjskih silnica u BiH i različito realizirati, a koji su često izvan njegove moći, te jednu

optimalnu i principijelnu hrvatsku državnu politiku prema BiH, tako da su se trenutni scenariji stalno usklađivali sa konstantama u hrvatskoj državnoj politici. Strane, a i usijane hrvatske glave, stalno su inzistirale na igranju na jednu kartu, pa kad bi ta propala izmišljali bi neku novu i tako redom, ne poznavajući ni problematiku niti se pak temeljitije osvrćući na Predsjednikova izlaganja. Na primjer, u trećem dijelu svog govora u prigodi 3. obljetnice Dana državnosti (30. svibnja 1993.) pod naslovom «Pomirba svih sastavnica hrvatskih povijesnih kretanja» i podnaslovom «Odnos prema krizi u Bosni i Hercegovini», dr. Tuđman kaže:

Časni zastupnici Hrvatskog sabora,

Srpska agresija na Bosnu i Hercegovinu, osim svih drugih kobnih posljedica, proizrokovala je i to da je Bosna i Hercegovina postala najzanimljivijim kriznim žarištem u čitavom današnjem svijetu. S obzirom na to da je Hrvatska iz geopolitičkih, strateških razloga životno zainteresirana za sudbinu Bosne i Hercegovine, te da rješavanje njezine krize izravno utječe na međunarodne odnose i unutrašnje prilike u Hrvatskoj, potrebno je da se potanje osvrnem na problem rata i političke krize u Bosni i Hercegovini. Tim više što je tijekom zadnjih nekoliko mjeseci došlo do kidanja savezništva između Hrvata i Muslimana u zajedničkom otporu srpskoj agresiji, pa čak i do sukoba između muslimanskih i hrvatskih oružanih postrojbi. Stoga ću još jednom ponoviti stožerne temeljnice hrvatske državne politike prema Bosni i Hercegovini.

1. Hrvatsko državno vodstvo, i ja osobno, preporučili smo bosansko-hercegovačkim Hrvatima da se na referendumu izjasne za Bosnu i Hercegovinu kao suverenu i samostalnu državu.

2. Hrvatska je prva priznala Bosnu i Hercegovinu, imenovala tamo svog veleposlanika i time svima dala znati da joj je stalo, osobito zbog geostrateške povezanosti s Hrvatskom i zbog opstanka hrvatskog naroda u njoj, da se obrani od srpske agresije i održi kao slobodna i suverena država.

3. Hrvatski narod iz Bosne i Hercegovine, pomognut od matice zemlje, prvi je ustao u obranu od velikosrpske agresije. Obraniči veći dio prostora kojeg obitavaju, Hrvati su spriječili da cijela Bosna i Hercegovina postane sastavnim dijelom «Velike Srbije».

4. Pružiti i omogućiti svestranu pomoć ne samo Hrvatima nego i Muslimanima. Hrvatska je pridonijela tome da Bosna i Hercegovina ne postane posrednašijom žrtvom agresije.

5. Primili smo i zbrinuli u Hrvatskoj više od pola milijuna bosansko-hercegovačkih izbjeglica među kojima su većinu činili Muslimani. I danas, kad su mnogi od njih otišli u druge zemlje, a dio njih se vratio u svoje krajeve, zbrinjavamo još uvijek oko 250.000 muslimanskih izbjeglica. Na taj

način, iako i sami u velikim gospodarskim problemima, doprinosimo, u apsolutnim i relativnim iznosima, više od ikoje druge zemlje u svijetu ublažavanju posljedica rata na tlu Bosne i Hercegovine.

6. Duboko smo svjesni da je postizanje trajnog i pravednog mira u Bosni i Hercegovini neophodna pretpostavka za budući prosperitetan život ne samo na njezinom tlu nego i ovom dijelu Europe. Štoviše, okončanje rata i krize u Bosni i Hercegovini ima izravnog utjecaja na hrvatski gospodarski preporod, ponorni razvitak turizma, pa čak i na konačno rješavanje još uvijek okupiranih područja Hrvatske. S druge strane, već dugo uočavamo nemoguć, neodlučnost, nerazumijevanje problema, nesnalaženje i nejedinstvenost međunarodne zajednice, kako glavnih europskih država unutar Europske zajednice, tako i SAD, Rusije i OUN, pa smo činili mnoge napore i poticali inicijative s naše strane u okviru međunarodnih diplomatskih razgovora, i drugih koraka od Zagreba do Ženeve i Washingtona, sve do zadnjih sastanaka u Splitu i Medjugorju (održanih 18. svibnja 1993.).

7. I na našu preporuku, predstavnici hrvatskog naroda iz Bosne i Hercegovine prvi su prihvatili Vance-Owenov plan, kao osnovu budućeg ustrojstva Bosne i Hercegovine. Po njemu bi za sva tri naroda bila osigurana puna ravnopravnost i suverenost na državnoj razini, a također i u provincijama u kojima su većinski. Nacrt ustavnog rješenja sadrži osnove kako bi se mogao nastaviti snošljivi suživot bez opasnosti da bi neki od njih bio ugrožen od drugih. Hrvatska je politika, osobito na tom primjeru, dobila puno priznanje od međunarodnih čimbenika, kao jedina koja je u punom smislu bila kooperativna i aktivna u traženju rješenja. Čini se međutim da su muslimanski princi prihvatili Vance-Owenov plan samo kao nužno zlo.

8. Do razlaza u savezništvu između Hrvata i Muslimana, u ratu protiv srpske agresije, došlo je iz više razloga. Prije svega zbog nedovoljnog međusobnog poćerjenja. Hrvati se groze muslimanskih nakana da pod gestlom građanske države stvore islamsku državu, a Muslimani se plaše da Hrvati žele svoja područja priključiti Hrvatskoj. Predstavnici jednih i drugih ne uviđaju dovoljno potrebu međusobne suradnje iz strateških razloga. I napokon, do oružanih sukoba je došlo i zbog ekstremističkih elemenata na obje strane, ali još više zbog scenarija provokativnog izazivanja ratnog sukoba muslimansko-hrvatskog, u trenutku kad je međunarodna zajednica imala donijeti odluke čak o vojnoj intervenciji protiv srpske agresije.

9. U tom sklopu, muslimanske postrojbe prve su otpočele zadnjih mjeseci agresiju na hrvatska naselja i na hrvatske postrojbe, počam od Busovače, Travnik, Zenice i Visokog sve do Jablanice i Konjica, te napadaja na Mostar, u kojemu je političko i vojno sjedište HVO. Postoje dokazi o unaprijed pripremljenim planovima za te operacije, obrazloženje kojih je vjerojatno nemogućnost povratka u od Srba osvojena područja. Stoga je poduzet pokušaj širenja na račun hrvatskih prostora, i još određenije, ovladavanja područjima u kojima je izmiješano stanovništvo, ali koja po Vance-Owenovu

planu pripadaju hrvatskim provincijama. Postoje isto tako dokazi o djelovanju u redovima zapovjedništva Armije Bosne i Hercegovine na namjernom izazivanju sukoba s Hrvatima, radi preusmjerenja pozornosti svjetske zajednice sa stvarnog problema srpske agresije, na tobožnji građanski rat, za koji onda moraju snositi svi odgovornost, a ne samo Srbi.

Jamačno, ovi muslimansko-hrvatski sukobi štetni su za obje strane, premda najviše za Muslimane, a koriste samo agresori. Zbog protuhrvatske propagande, i nesvjećanja biti problema od nekih važnih međunarodnih čimbenika, muslimansko-hrvatski sukobi mogli su uroditi i veoma štetnim posljedicama i za Hrvatsku, pa smo stoga poduzeli vrlo odlučne korake - kolikogod je to u mogućnosti - da se oni obustave i otklone uzroci i možebitnih budućih nesporazuma.

Stoga sam i dao inicijativu za odlazak u Mostar, koja je rezultirala sastancima u Splitu i Medjugorju, na koji su se, kao što je poznato, odazvali i supredsjedatelji Konferencije o bivšoj Jugoslaviji lord Owen i gosp. Stoltenberg, predsjedavajući Vijeća ministara Europske zajednice gosp. Petersen, zapovjednik mirovnih snaga general Wahlgren, kao i muslimanski i hrvatski predstavnici iz Bosne i Hercegovine. A u tom sklopu u Splitu sam razgovarao i s ruskom delegacijom na čelu s ministrom Kozirevim. Na sastanku u Medjugorju prihvaćeni su zaključci o početku provedbe Vance-Owenova plana i o uspostavi civilne vlasti u mostarskoj, travničkoj i zeničkoj provinciji, i razumije se o prestanku sukoba između hrvatskih i muslimanskih snaga.

Hrvatska će i dalje sa svoje strane poduzimati sve moguće u pronalaznji puta za postizanje trajnog mira i, za sva tri naroda, prihvatljivog i pravednog budućeg unutarnjeg ustrojstva Bosne i Hercegovine. A to je, osobito nakon svih ratnih strahota, groznih razaranja, nevidenog etničkog čišćenja i nagomilane mržnje - jedva zamislivo, ali ipak možda i moguće, ako bi se neki od njih bio suveren u područjima gdje je većinski, jer bi to bilo jamstvo opstanka i preostalih pripadnika tog naroda u provincijama u kojima je u manjini.

Ako Srbi ne prihvate rješenje što ga nudi Vance-Owenov plan, a i najnoviji prijedlog petorice ministara država članica Vijeća sigurnosti (SAD, Rusije, Velike Britanije, Francuske i Španjolske), ustrajući u svojim namjerama da zadrže sva okupirana područja, onda će ipak vjerojatno morati doći do međunarodne intervencije. Ona bi, čak i kad bi bila samo ograničena, ipak imala pozitivan učinak koji bi ubrzao konačno rješenje krize ne samo u Bosni i Hercegovini nego i na cijelom području bivše Jugoslavije.

Da kriza u Bosni i Hercegovini postaje sve zamršenija protizlazi iz činjenice da je Izetbegović odbacio washingtonski plan petorice ministara, pozivajući muslimanski narod na produžetak rata, što podupiru neke islamske zemlje.

Hrvatska će sa svoje strane nastaviti davati podršku pronalaznji puta za okončanje rata i mirno rješenje u okviru makar i modificiranog Vance-Owenova plana.

Posebno treba istaknuti da je Hrvatska postigla punu suglasnost s Turskom glede Bosne i Hercegovine, pa je tamo na temelju mog dogovora s predsjednikom Demirelom upućena zajednička Hrvatsko-turska misija dobre volje radi pomirbenog utjecaja i sprečavanja muslimansko-hrvatskog sukoba.

Hrvatska će, u okviru svojih mogućnosti, i dalje pružati maksimalnu humanitarnu pomoć svima izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, bez obzira na njihov narodnost ili religiju, ali ima pravo očekivati od međunarodne zajednice, i posebno od islamskih zemalja, veću nadoknadu od one koja je pristizala do sada.

Hrvatska je već dala službeno priopćenje da u muslimansko-hrvatskim sukobima u Mostaru i srednjoj Bosni nisu sudjelovale nikakve postrojbe Hrvatske vojske iz Republike Hrvatske. A za žaljenje je što su takve optužbe, veoma štete po Hrvatsku, u međunarodnu javnost iznijeli i neki pojedinci iz muslimanskog vodstva, pa čak i u ime vlade Bosne i Hercegovine, što je demantirao sam predsjednik te vlade Mile Akmadžić.

Hrvatska mora biti zabrinuta za sudbinu hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini u cjelini, a posebno u područjima u kojima je dosada bio većinski, a u kojima se sada zbog kretanja izbjeglica mijenja i demografska slika u čitavim mjestima, što također izaziva nepovjerenje, sumnjičenje i sukobe. (Npr. iz istočne i srednje Bosne došlo je oko 150.000 izbjeglica u Mostarsku i Travničku provinciju od kojih oko sto tisuća muslimanskih).

I na kraju smatram da se hrvatska državna politika prema krizi u Bosni i Hercegovini i nadalje mora voditi na dosadašnjim osnovama. U takvim međunarodnim okolnostima u kakvim i glavne europske države - Francuska, Velika Britanija, Njemačka, Italija i Španjolska - te SAD i Rusija, svaka pojedinačno, a zajedno u okviru EZ i OUN vode takvu «realnu» politiku kakvu vode, ne nalazeći neko drugo rješenje za zamršenu bosansku krizu, i Hrvatska mora voditi realnu politiku zaštite svojih strateških državnih interesa. A oni se ne mogu trajno osigurati bez osiguranja opstojnosti hrvatskog naroda i područja što ih obitavaju u Bosni i Hercegovini.

Svaka druga politika koja ne bi vodila računa o tim interesima i o konkretnim međunarodnim okolnostima mogla bi biti pogibijnom i po samu Republiku Hrvatsku.

Kad se uzme u obzir opće stanje 30. svibnja 1993., ovo je magistralni govor, u kojemu dolaze do izražaja konstante hrvatske državne politike za tadašnji specifični scenarij. Skoro godinu dana nakon toga, 7. travnja 1994., na sjednici Kluba zastupnika HDZ-a u govoru pod naslovom «Doslje-

dnost u provedbi državotvorne politike», odnoseći se na najnoviji scenarij uslijed Washingtonskih dogovora gdje opet dolaze do izražaja konstante hrvatske državne politike ugrađene u taj scenarij, predsjednik Tuđman kaže:

Dame i gospodo, dragi prijatelji,

Svijet je prihvatio Hrvatsku zato što se uvjerio da Hrvatska ima stabilan demokratski poredak, da ima vodstvo koje zna što hoće, vodstvo koje zna uskladiti svoje nacionalno-državne interese sa svjetskim. Zadnji put sam ovom skupi govorio da nam iz tog svijeta, razumije se čiji smo sastavni dio, upućuju isto tako i zamjerke i prijedloge da u svojoj politici, i stranačkoj i državnoj, ne dopustimo nikakve ekstreme, desne nacionalističke, niti lijeve komunističko-boljševičke.

Ali, svijet se uvjerio da mi vodimo takvu politiku - koju smo ojačali na II. saboru HDZ-a - koja je stvorila stabilan poredak u Hrvatskoj da je takva Hrvatska postala važan čimbenik za uspostavu novog međunarodnog poretka u ovom dijelu Europe, i da je konačno uključena tim sporazumima i dogovorima sa SAD i drugim zapadnim silama u sustave zapadnog svijeta. Nasuprot stalnoj povijesnoj civilizacijskoj podjeli koja se ovdje i danas zbiva, u tom sklopu nam je taj zapadni svijet, pa i Sjedinjene Američke Države, dodijelio i jednu posebnu ulogu koja je na svoj način nastavak uloge koju je hrvatski narod ovdje sam imao tijekom svoje povijesti, na dodiru i raspolu civilizacija između istočnog i zapadnog kršćanstva i usložnjavanju nastankom i treće, islamske civilizacije.

U svezi s tim, što se to zbilo, jesmo li mi bili prisiljeni da pristanemo na taj sporazum s Muslimanima, i je li se tu dogodio nekakav zaokret hrvatske politike? Nismo bili prisiljeni, zaokret se nije dogodio, nego je to nastavak one politike koju smo vodili. Zbog te dosljednosti naše politike, svijet nas je i prihvatio. Zašto nastavak? U vrijeme nastanka krize u Bosni i Hercegovini, kada se tom krizom počeo baviti međunarodni svijet, onda smo mi iz hrvatskog državnog vodstva, u ime hrvatske Vlade, ja osobno, bili ti koji su predlagali ono prvo rješenje koje je iznio portugalski ambasador Cutilleiro u okviru Europske konferencije o kantonalnom ustroju BiH kao putu za rješenje bosanske krize.

To rješenje nisu prihvatili drugi. U daljnjem rješavanju mi smo bili ti koji su ne samo pribavali, nego i aktivno pridonijeli stvaranju koncepcije provincijalnog uređenja Bosne i Hercegovine, koje je jamčilo strateške hrvatske interese. Ali, kada je sve to skupa padalo, u isto vrijeme smo u Bosni i Hercegovini bili suočeni ne samo sa srpskom agresijom nego i s muslimanskom, opredjeljenjem muslimanskog vodstva za stvaranje samostalne islamske države što je uzrokovalo i muslimanski pokušaj osvajanja hrvatskih područja srednje Bosne.

Izelbegović je tada bio taj koji je meni osobno rekao: «Možete proglasiti priključenje Zapadne Hercegovine Hrvatskoj.» Ja sam bio taj koji je odbio taj prijedlog, vodeći računa o hrvatskim interesima u čitavoj Bosni i Hercegovini. Na toj crti potpisao sam i tajni sporazum o stvaranju konfederacije 14. rujna 1993. g. s Izelbegovićem.

Nakon što je Izelbegović potpisao tajni sporazum sa mnom o konfederaciji, dva dana poslije toga sa Srbima je potpisao sporazum o podjeli BiH. Prema tome istodobno smo bili realisti, te nasuprot takvim tendencijama, i srpskim i muslimanskim, morali smo imati političko-državnu organizaciju koja će maksimalno zaštititi hrvatski narod u BiH i osigurati strateške interese hrvatske države. Stoga smo pomagali stvaranje i opstojnost Hrvatske Republike Herceg-Bosne. I da je nismo imali, ne bismo obranili hrvatska područja, najprije od srpske agresije, a danas ne bismo imali sporazum o federaciji i konfederaciji.

Uspjeli smo, znači, suzbiti srpsku agresiju da čak ne ostvari ni svoje minimalne ciljeve da osvoji sva područja do lijeve obale Neretve, što im je bio apsolutni cilj. A to mnogi zaboravljaju.

I uspjeli smo sa svojom politikom predlaganja političkog rješenja, ali isto tako i s odlučnošću da branimo hrvatske interese. Uspjeli smo najprije obustaviti rat u Bosni sa Srbima, jer da se taj rat nastavio, onda bismo imali daleko veće žrtve nego što ih imamo do danas, i ne bismo bili sposobni obraniti područja srednje Bosne onog momenta kada su Muslimani u toj svojoj orijentaciji da idu na stvaranje muslimanske države krenuli u osvajanje srednje Bosne: Travnika, Novog Travnika, Viteza, Busovača, Kiseljaka, Kreševa... Bili smo kadri da pomoću, znači, Hrvatske Republike Herceg-Bosne, HVO-a koji je tamo stvoren i našom potporom obranimo ta područja srednje Bosne, i da stvorimo takvu situaciju da snagom koju smo imali, i političkom i vojnom, dodemo do sporazuma o federaciji hrvatsko-muslimanskoj i o konfederaciji te i takve Bosne i Hercegovine s Hrvatskom.

Prema tome, tu nije bilo nikakvog zaokreta u hrvatskoj politici, nego je to bila politika dosljednog vođenja računa o interesima hrvatskog naroda u cjelosti, ali u realnim okolnostima, i o strateškim interesima hrvatske države.

Spomenut ću još jedan detalj koji obično ljudi ne zapažaju. U ono vrijeme kada je trebalo, ja sam osobno preporučio hrvatskim predstavnicima u BiH, jednom je bilo stotinu i četrdeset ljudi iz čitave Bosne i Hercegovine, koji su bili kod mene, ja sam im rekao: «Idite na referendum, zbog samostalnosti Bosne i Hercegovine i zbog toga što to odgovara interesima Hrvatske.» Kada sam imenovao prvog veleposlanika, ambasadora u Bosni i Hercegovini, nisam imenovao niti Hercegovca, niti Hrvata iz Hercegovine, nego sam imenovao dr. Zdravka Sančevića, prije svega zato što je on Bosanac iz srednje Bosne i što sam prije tridesetak godina čitao u «Hrvatskoj reviji» njegove članke i njegove rasprave o Bosni i Hercegovini u cjelini. Prema tome,

kada mi netko predbacuje da sam tobože zanemario interese Bosne i Hercegovine u cjelini, i da sam potpao pod utjecaj Hercegovaca, onda je to ili nepoznavanje činjenica ili demagoško politikantsko obmanjivanje!

I što se, znači, zbilje da je došlo do Washingtonskog sporazuma?

Trebalo je da se Sjedinjene Američke Države odlučile odigrati glavnu kartu u rješavanju krize na prostorima bivše Jugoslavije. Usput, budući da sam imao iskustva iz evropske konferencije o bivšoj Jugoslaviji, i evropskog rješavanja tog problema, vidio sam da je Europa nejedinstvena, i bio sam taj koji je odmah po dolasku predsjednika Clintona i nove američke Vlade, uputio pismo predsjedniku Clintonu u kojem sam predlagao to da će se kriza moći riješiti jedino ako se Sjedinjene Američke Države aktivno i djelotvorno uključe da bi ujedinili nejedinstvenu Europu.

I sada se dogodilo ono što mnogi ljudi zaboravljaju, ili nemaju uvida. Sjedinjene Američke Države su nam preporučile da idemo na savez s Muslimanima jer je zapadni svijet bio takvim jednim rješenjem spriječiti da u Bosni dođe do stvaranja samostalne islamske države na tlu Europe, na tlu Zapada. Mi smo vrlo lako prihvatili takav savez, bez obzira što je bilo otpora i kod nas, ali je muslimansko vodstvo trebalo i te kako nagovarati na taj sporazum i da odustane od svoje posebne samostalne države.

U tom momentu, u tom su se sklopu poklopili interesi Hrvatske, hrvatskog naroda i zapadnog svijeta. S Washingtonskim sporazumom poklopili su se interesi Hrvatske i hrvatskog naroda s interesima zapadnoga svijeta.

Ali taj sporazum ne nosi samo pozitivu, nego je to također jedno opterećenje, jer mi moramo osigurati, s jedne strane, da ti Hrvati u Bosni i Hercegovini iz jednog podređenog, potlačenog položaja u kakvom su bili za svo vrijeme postojanja te Bosne i Hercegovine, od početka pa do kraja, znaju sudjelovati u upravi Bosnom i Hercegovinom i njezinom vezivanju za Hrvatsku. Ali isto tako da znaju upravljati u predviđenim veležupama, koje su potpuno federalne jedinice sa svim pravilima, što će biti znatno lagatije, ali također i te kako važno.

To je zadaća koju pametnom politikom u Bosni i Hercegovini, i razboritom politikom između Hrvatske i Bosne i Hercegovine, možemo u toj konfederaciji uspješno rješavati, jer ćemo na svojoj strani imati zapadni svijet - i Europu i Sjedinjene Američke Države, jer je to u interesu i tog zapadnog svijeta u odnosu na civilizacijske podjele, između istočne pravoslavne Europe i Zapadne Europe, u čemu se problem islamskog svijeta pojavljuje kao poseban problem, ne samo u okviru Bosne nego i Europe.

Kad se gornjem dodaju druga brojna izlaganja hrvatske državne politike dr. Tuđmana prema BiH, ja sam za svoju upotrebu iz njih složio ovu sintezu glavnih elemenata hrvatske državne politike prema BiH, no bez naglike prioriteta ili redoslijeda, jer su prema danim prilikama i okolnostima (scenarijima) neki elementi bili važniji, ali su svi bili konstante hrvatske državne politike prema BiH.

- Mir.

- Što manje ljudskih žrtava.

- Zaštita, skrb, prava i interesi svih Hrvata u BiH.

- Očuvanje BiH kao nezavisne, cjelovite i prijateljske države.

- Obrana od velikosrpske agresije.

- Zaustavljanje opadanja Hrvata u BiH kroz federalno uređenje BiH.

- Ravnopravnost triju konstitutivnih naroda putem federalnog uređenja.

- Prihvatanje svih mirovnih planova za BiH koji prihvaćaju federalno uređenje i ravnopravnost.

- Vojni savez RH i RBiH (HV, HVO i Armija BiH).

- Stvaranje povjerenja između Hrvata i Bošnjaka-Muslimana u BiH.

- Osiguranje strateških interesa i obrana južne Hrvatske, poglavito Dubrovačkog primorja u suglasnosti s interesima HZHB ili HRIB kao njihova prirodnog, nacionalnog i politički relevantnog zaleda.

- Konfederalno povezivanje RH sa federaliziranom BiH (FBiH).

- Teritorijalno što pravednija distribucija teritorija BiH u federalne jedinice (provincije, županije, kantone) s nacionalnim predznakom.

- Što veća decentralizacija središnje vlasti BiH i koncentracija vlasti u federalnim jedinicama s nacionalnim predznakom.

- Zaštita općina/enklava manjinskog naroda u federalnoj jedinici s predznakom većinskog naroda u dotičnoj federalnoj jedinici putem redefinicije teritorija općina i postizanjem lokalne samouprave koja bi zaštitila pučanstvo u općini/enklavi i osigurala njegova prava.

- Skrb i zaštita izbjeglica i prognanika iz BiH te smještanje onih koji se neće moći vratiti na području RH i federalnih jedinica.

- Prihvatanje onih zajedničkih tijela Hrvata u BiH koja su oni ustrojili demokratskim, većinskim putem da bi obranili ili zaštitili svoje institucije i fundamentalna prava: HVO, HZHB, HRHB, hrvatske županije, hrvatske enklave/općine i reprezentativnost manjinskih hrvatskih zajednica te onih koje će se još stvoriti u budućnosti, i koja ne narušavaju ravnopravnost triju naroda.

Kad se usporedi ova lista sa stvarnim postignućima Washingtonskih i Daytonskih sporazuma onda vidimo da je velika većina njih zadovoljena, no ne svi. Na primjer, odlukom kontaktne grupe da se 51% teritorija BiH osigura hrvatsko-bošnjačkoj Federaciji BiH i 49% Republici Srpskoj poništena je odluka Washingtonskog dogovora i Ustava FBiH koji kaže da se FBiH ostvaruje na teritoriju gdje Bošnjaci i Hrvati čine većinu, a to je oko 60% BiH (zemljovidi 17, 34, 35, 36). Tako je Federacija BiH pala sa oko 60% na 51% teritorija BiH, a RS porasla na nepravednih 49% površine BiH prema samo 31,37% pučanstva (1991.).

Osim toga do Daytonu uopće ne bi ni došlo bez Splitskog sporazuma između hrvatske i bošnjačke strane, poziva HV u BiH s bošnjačke strane i koordinacije HV/TiVO/Armije BiH u operacijama *Maestral* i *Južni potez*. Tim pobjedničkim akcijama smanjen je teritorij pod kontrolom VRS sa oko

70% na 46%. Ali je onda hrvatska strana u Daytonu morala vratiti 3% oslobođenog teritorija da bi RS ipak dobila onih nepravednih 49%. Dayton također daje nepravedne prednosti b-h Srbima koji se nisu uključili u FBiH, nego im je omogućen odvojeni entitet, a entiteti u Federaciji BiH našli su se u položaju u kojem je vrlo komplicirano i teško ostvarivo uspostavljanje ravnoteže.

Dakle, sve u svemu, u BiH je ostvaren mir zahvaljujući dobrim dijelom hrvatskoj državnoj politici prema BiH (dr. Tudman) i američkoj strani pri Washingtonskim dogovorima (Charles Redman). No taj mir nije pravedan, u prvom redu zahvaljujući kontaktnoj grupi, kroz koju je djelovala srpska strana putem engleskih konzervativaca i još nekih pristranih Europljana koji su stalno ignorirali velikosrpsku agresiju stavljajući je na isti nivo s hrvatsko-bošnjačkom obranom. Nepravednosti mira doprinio je i Richard Holbrooke pristavši na ideju povratka svih izbjeglica Bošnjaka i Hrvata, za koji se unaprijed zna da je neprovediv u RS, ali da je i vrlo teško provediv između Bošnjaka i Hrvata u FBiH.

Što se tiče kritike hrvatske državne politike prema BiH od strane zlonamjernih, ignorantskih ili ekstremnih Bošnjaka te niza provelikosrpskih stranih medija, treba reći da takvi nisu imali ni potrebnih preduvjeta niti znanja da bi mogli shvatiti razne moguće scenarije stvorene po nehrvatskim faktorima te su ih odmah pripisivali hrvatskoj državnoj politici prema BiH. Na primjer, bučni napadaji na dr. Tudmana i hrvatsku državnu politiku prema BiH tipa: «Tudman s Miloševićem dijeli BiH». Već smo spomenuli da je u daljnjoj prošlosti igranje na jednu kartu u hrvatskoj državnoj politici u obrani od velikosrpsva znalo biti fatalno za Hrvatsku i stoga je među scenarijima bio i onaj da lideri jednog od tri konstitutivna naroda jednostavno odluče ne prihvatiti BiH kao nezavisnu cjelovitu državu. To su velikosrbi u razdoblju 1992.-1995. i napravili. Gledajući u Sarajevu srpsku televiziju s Pala stalno smo slušali «bivša BiH». Da bi se doznalo i osjetilo dokle i na koji način mogu velikosrbi u tom pravcu ići, predsjednik dr. Tudman je poslao, čini mi se 1992., tri hrvatska političara na razgovore sa srpskom stranom. Jedan me od njih poslije (1993.) zaustavio na Jelačićevu trgu i upitao, znam li ja, kao veleposlanik u BiH, da je podjela BiH dio hrvatske državne politike prema BiH. Rekao sam mu da to nije dio hrvatske državne politike prema BiH i da ja kao produžena ruka predsjednika dr. Tudmana u BiH znam da je već ostvarena velikosrpska podjela BiH dio *nehrvatskog* scenarija, o čijem se je ostvarenju i on sa svojim kolegama osvjedočio. Pokušao sam mu rastumačiti da se radi o velikosrpskom scenariju koji nipošto nije dio hrvatske državne politike. Bilo koji mogući scenarij ne smije se, pojedinačno, poistovjećivati s hrvatskom državnom politikom prema BiH, već se procjenom različitih scenarija (kao, primjerice, moguće stvaranje islamske republike) dolazi do posebne taktike za ostvarenje hrvatske državne politike prema BiH. Vidio sam da me nije razumio.

Isto tako, jedan uvaženi katolički lider, svećenik, profesor, sretno me jednog dana na Markovu trgu te se obori na hrvatsku državu i predsjednika Tudmana, da Tudman vodi politiku napuštanja hrvatskih interesa u Bosni favorizirajući interese Hrvata-Hercegovaca. Počeh mu tumačiti da to nije istina, da sam primjerice bio s delegacijom Hrvata Usorana kod predsjednika dr. Tudmana i da je cilj hrvatske državne politike obrana hrvatskih enklava u Bosni te da Predsjednik i te kako na srcu ima junačku obranu hrvatskih enklava Usore, Brčko-Ravne, Žepča, Lašve itd. No nije vrijedilo, i dalje se žestio, pa mu rekoh da upravo promiče srpsku politiku koja želi rascijepiti monolitnost HDZ-a u BiH na «Bosance» i «Hercegovce». Ni do danas mi se nije ispričao niti priznao da je bio glupo zaveden velikosrpskim i bošnjačko-ekstremnim scenarijem podjele Hrvata u BiH na «Bošnjake-katolike» i «ustaše-Hercegovce», kao što pišu mrzitelji. No ja sam mu ipak tu glupost kršćanski oprostio, nadajući se da je u međuvremenu ipak nešto shvatio. Neki, od ovakvih, čak su objavili i čitave napadačke traktate protiv hrvatske državne politike prema BiH, poput Ivana Lovrenovića, fra Luke Markešića, Ive Banca, dr. Envera Imamovića, dr. Zdravka Tomca itd. No čemu ih opovrgavati, kad je to već učinio hrvatski narod na nekoliko uzastopnih izbora u Hrvatskoj i u FBiH, a i sam slijed kasnijih događaja.

Kao zaključak, hrvatska državna politika prema BiH dobrim se dijelom, dakle ne u potpunosti, realizirala Washingtonskim i Daytonskim sporazumima, pa joj je sad u budućnosti raditi oko ispunjenja tih sporazuma i ugovora na najracionalniji način. Nikad se ne smije zaboravljati da su ove sporazume potpisali predstavnici svih triju konstitutivnih naroda u BiH. Bit će, nema dvojbe, pokušaja da se prihvaćeni scenarij, pod utjecajem izvanjskih, protuhrvatskih faktora i dalje mijenja s obzirom da je postignuti *mir*, rekosmo, *nepravedan* u odnosu na onakav kakav je bilo moguće postići da je međunarodna zajednica bila iole upućenija u bit b-h problema te iole naklonjenija i hrvatskoj i muslimanskoj strani. Mudrost hrvatske državne politike prema BiH i nadalje će se sastojati u promoviranju naprijed spomenute liste konstanta s nadolazećim, budućim scenarijima, nastojeći ostvariti daljnja postignuća kako za hrvatski tako i za dva ostala konstitutivna naroda u BiH, što hoće reći da mir bude što pravedniji, ali i da se sačuvaju pozitivna postignuća Washingtonskih i Daytonskih dogovora. Drugim riječima, poboljšavati što se poboljšavati može unutar okvira tih dvaju ugovora. Ako netko uspije razoriti Washingtonske i Daytonске sporazume, hrvatski narod već ima izgrađenu hrvatsku državnu politiku prema BiH i po njoj će postupiti prema svakom budućem scenariju, kao i do sada.

Nakon navođenja i razjašnjavanja dvaju bošnjačkih i jednog hrvatskog pristupa prema BiH (1990.-1995.) nije potrebno ponovo navoditi one srpske, jer su se oni uglavnom sveli na nastavak velikosrpske politike koja je već opisana pod naslovom «Tri metodologije za postizanje Velike Srbije...»